

Waldemar W. Budner

Procesy metropolizacji i rozwoju metropolii w Polsce

Acta Scientiarum Polonorum. Administratio Locorum 7/1, 5-16

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PROCESY METROPOLIZACJI I ROZWOJU METROPOLII W POLSCE

Waldemar W. Budner

Akademia Ekonomiczna w Poznaniu

Streszczenie. Urbanizacja jest złożonym procesem przebiegającym w miastach i obejmującym również obszary je otaczające. Dotyczy różnych aspektów życia gospodarczego, społecznego oraz zagadnień urbanistycznych. Współczesne przekształcenia przestrzeni miejskich zmieniły relacje między dużymi miastami a ich bezpośrednim otoczeniem. Rozwój gospodarczy i procesy globalizacji spowodowały, że wielkie miasta weszły w nową fazę urbanizacji – fazę metropolizacji. W Polsce, włączonej w obieg gospodarki światowej dopiero od kilkunastu lat, również zauważalne są procesy metropolizacji i rozbudowa funkcji metropolitalnych. Na przyspieszony rozwój metropolitalny, oprócz Warszawy, ma w różnym stopniu szansę jedynie 3 do 5 polskich miast.

Słowa kluczowe: urbanizacja, metropolia, metropolizacja, funkcje metropolitalne, sieć miast

URBANIZACJA – ZŁOŻONY PROCES CYWILIZACYJNY I CZASOPRZESTRZENNY

Przekształcenia gospodarki światowej, które dokonały się w ostatnim trzydziestoleciu w coraz większym stopniu znajdują swoje odzwierciedlenie w strukturze przestrzennej krajów i regionów oraz krajobrazie układu miast. Miasta – szczególnie wielkie i duże, stanowią główne węzły struktury gospodarczej regionu i kraju. Rozwój miast i proces urbanizacji są nierozłącznie związane z rozwojem społeczno-gospodarczym oraz postępem technologicznym, wzajemnie się warunkując.

Urbanizacja definiowana jest jako złożony proces cywilizacyjny przejawiający się w rozwoju miast – we wzroście ich liczby i wielkości oraz powiększaniu się udziału ludności miejskiej. Proces ten związany jest z przemianami demograficznymi, gospodarczymi

i społecznymi przebiegającymi jednak na różnych płaszczyznach. Na ogół wyróżnia się cztery płaszczyzny (aspekty) rozwoju¹:

- demograficzną – związaną głównie ze wzrostem rzeczywistym liczby ludności miast, którego głównym powodem są migracje. Wyraża się ona m.in. stałym wzrostem udziału ludności miejskiej będącym najbardziej podstawowym wskaźnikiem urbanizacji;
- ekonomiczną (zawodową) – związaną ze wzrostem poziomu gospodarczego, a obejmująca rozwój przemysłu i usług. Wyraża się ona m.in. stałym wzrostem liczby ludności zawodowo czynnej poza rolnictwem;
- przestrzenno-techniczną – sprowadzającą się do ekspansji przestrzennej miast istniejących oraz cechującą się zmianami w charakterze zabudowy i stopniu wyposażenia danego obszaru w urządzenia infrastruktury technicznej;
- społeczno-kulturową – polegającą głównie na upowszechnianiu się miejskiego stylu życia.

Wśród poglądów na temat cech urbanizacji występuje jedność dotycząca przestrzenno-czasowego charakteru tego procesu². Badania rozwoju miast pozwalają na wydzielenie trzech podstawowych następujących po sobie faz. Określają je współzależności zmian gospodarczych i przestrzennych oraz zmian liczby ludności. Na przebieg urbanizacji składają się obejmujące swoisty cykl rozwoju (życia) miasta fazy:

- 1) urbanizacji (lub koncentracji), gdy miasto rozwija się najszybciej szczególnie w strefie wewnętrznej;
- 2) suburbanizacji (lub dekoncentracji) – gdy ogólny wzrost obszarów centralnych jest wolniejszy, a z czasem następuje wzrost liczby ludności i aktywności ekonomicznej miasta w obszarach zewnętrznych;
- 3) dezurbanizacji (lub dyspersji) – aglomeracja miejska stagnuje (lub rośnie wolniej) niż mniejsze ośrodki miejskie położone w strefach peryferyjnych, a jej trzon traci mieszkańców również w wymiarze bezwzględny na korzyść bardziej odległej strefy wewnętrznej;
- 4) reurbanizacji – gdy proces dekoncentracji wyhamowuje i następuje ponowny wzrost obszarów centralnych miast na skutek ich przebudowy i modernizacji; przewaga sił koncentracji w skali regionalnej i ponadregionalnej przynosi wzrost roli największych miast.

Współczesne przekształcenia przestrzeni miejskich i zmiana relacji między miastem centralnym i jego bezpośrednim zapleczem oraz nieciągły sposób użytkowania przestrzeni zurbanizowanych stanowi kolejną – nową i ostatnią, fazę urbanizacji odnoszoną do wielkich miast – fazę metropolizacji. Metropolizacja nie jest wprawdzie zjawiskiem nowym, jednak znaczenie i funkcje Aten czy Sparty – metropolii antycznej Grecji czy sta-

¹ Podstawowej interpretacji złożoności procesu urbanizacji dokonał w literaturze polskiej J. Ziółkowski [1965], wyróżniając cztery aspekty procesu. W literaturze polskiej liczni autorzy proponowali własne, niekiedy odmienne, określenia tego zjawiska. Jednak mimo innych określeń, ich zakres pojęciowy zasadniczo pozostaje ten sam. Szersze rozważania na ten temat zainteresowany czytelnik znajdzie w pracy D. Sokołowskiego [1999].

² Przegląd poglądów na temat natury urbanizacji zawiera m.in. praca J. Paryska, Z. Adamczaka i R. Grobelnego [1993].

rożytnego Rzymu, były zupełnie inne i wynikały z ówczesnych uwarunkowań. Metropolia³ w pierwotnym znaczeniu oznaczała miasto-państwo, którego obywatele zakładali miasta kolonie połączone z nim gospodarczo i kulturowo.

METROPOLIZACJA – METROPOLIA

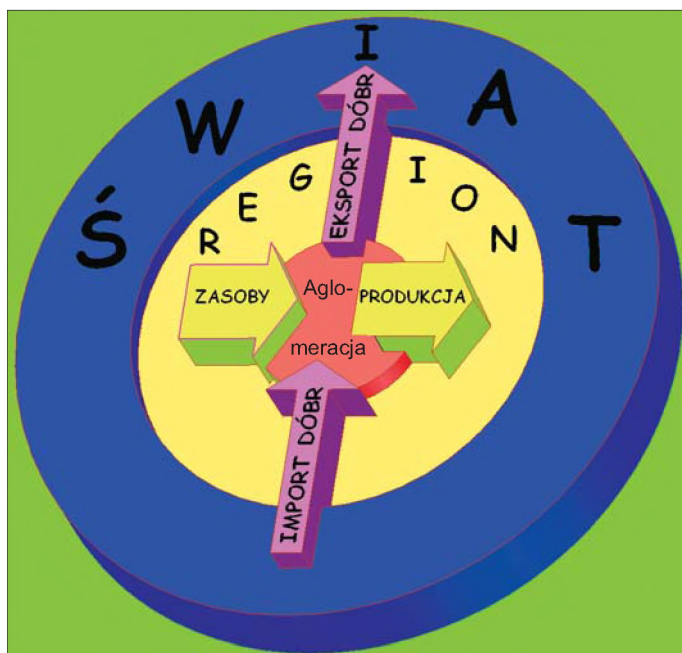
Proces metropolizacji jest rodzajem procesu urbanizacji różniącym się jednak od wcześniej zachodzących procesów tego typu. Jego siłę napędową stanowią: rozwój technologii i jej ścisły związek z procesami produkcji i zarządzania (gospodarka oparta na wiedzy) oraz szeroko rozumiany proces globalizacji zjawisk gospodarczo-społeczno-kulturowych.

T. Markowski i T. Marszał [2006] twierdzą, że współczesna metropolizacja różni się od wcześniej zachodzących procesów urbanizacji, ponieważ:

- jest obecnie związana ze wzrostem znaczenia w gospodarce dużych układów miejskich,
- oznacza odstępstwo od tradycyjnej zasady hierarchicznej organizacji przestrzeni (wnosząc nowe, silne powiązania między odległymi ośrodkami metropolitalnymi),
- zmienia relacje między miastem metropolitalnym a otaczającym regionem.

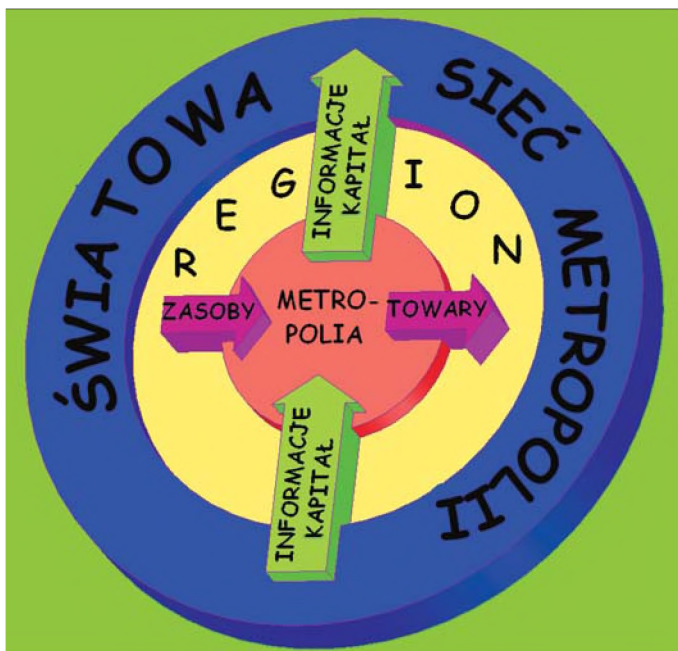
B. Jałowicki [1999] definiuje metropolizację jako proces przejmowania przez niektóre wielkie miasta funkcji kierowniczych w zarządzaniu gospodarką postindustrialną w skali ponadnarodowej. Proces ten wiąże się również z przekształcaniem samych przestrzeni miejskich. Metropolizacja przestrzeni polega na zmianie relacji między głównym miastem (metropolią) a jego bezpośrednim otoczeniem oraz na nieciągłym sposobie użytkowania przestrzeni zurbanizowanych. Wiąże się ona zatem z tworzeniem się nowego typu struktury funkcjonalno-przestrzennej w systemach osadniczych, związanych z wielkimi miastami i obszarami je otaczającymi. Problem ten podejmuje wielu badaczy, m.in.: S. Sassen [1991], M. Castells [1998], K. Kunzman [1998]; w polskiej literaturze również: B. Jałowicki [1999], [2000]; G. Gorzelak, B. Jałowicki [2000]. Zmiana relacji polega głównie na silnym osłabieniu związków gospodarczych miasta z jego regionalnym zapleczem. W gospodarce industrialnej związki między miastem i otaczającym go regionem były stosunkowo silne. Region był zapleczem zasobów prostych: nisko kwalifikowanej siły roboczej, produktów żywnościowych, surowców itp. Miasto eksportowało do regionu przetworzone produkty i usługi wyższego rzędu na potrzeby swojej gospodarki. Związki miasta z gospodarką światową ograniczone były przede wszystkim do wymiany dóbr przemysłowych [Smetowski 2001] – rysunek 1.

³ Słowo metropolia to z greckiego *metrópolis* – ‘miasto macierzyste, stolica’ (*méter* – ‘matka’ i *pólis* – ‘miasto’).

Rys. 1. Związki między miastem a jego otoczeniem w przemysłowej fazie rozwoju gospodarczego
 Fig. 1. Relations between a town and its surroundings in the industrial phase of economic development

W gospodarce postindustrialnej związki między metropolią i regionem uległy osłabieniu. Do rozwoju metropolii potrzebne stały się inne zasoby, które nie występowały w otoczeniu regionalnym [Smętowski 2001]. W związku z tym rola regionu została ograniczona głównie do dostarczania zasobów i odbioru dóbr oraz do pełnienia funkcji mieszkaniowych i rekreacyjnych dla mieszkańców metropolii. W gospodarce opartej na wiedzy metropolie konkurują o kapitał i innowacyjne gałęzie gospodarki, starając się stworzyć atrakcyjne środowisko dla międzynarodowych instytucji i przedsiębiorstw. W tym celu poprawiają też swój wizerunek, inicjują duże projekty inwestycyjne, zabiegają o organizację prestiżowych imprez (sportowych, festiwali, kongresów, wystaw) o międzynarodowym i światowym zasięgu. Silne związki sąsiedzkie z otoczeniem zostały zastąpione relacjami z innymi metropoliami w skali kontynentalnej lub światowej. Sąsiadem (w sensie gospodarczym i społecznym) stały się odległe niekiedy o tysiące kilometrów inne metropolie (rys. 2).

Rys. 2. Związki między metropolią a jej otoczeniem w poprzemysłowej fazie rozwoju gospodarczego
 Fig. 2. Relations between a metropolis and its surroundings in the postindustrial phase of economic development

Warto zwrócić ponadto uwagę na to, że metropolizacja jest pojęciem funkcjonalnym, a nie morfologicznym, co podkreślają T. Markowski i T. Marszał [2006]. Oznacza to konieczność spełnienia przez dany ośrodek kryteriów funkcjonalnych rozwoju metropolii, a nie związanych z zewnętrznymi atrybutami miasta o charakterze architektoniczno-urbanistycznym typu: wielkomiejski sposób zabudowy, walory architektoniczno-krajobrazowe czy układ i budowa miasta. Morfologia miasta (układ przestrzenny) czy sposób jego zabudowy mają znaczenie wtórne. Metropolizacja dotyczy przede wszystkim integracji funkcjonalnej obszaru metropolitalnego, tj. samego miasta (będącego jego rdzeniem) i powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, jako drugiej ważnej części składowej tego obszaru. Chodzi tu głównie o powiązania miejsc pracy i miejsc zamieszkania, oparte na dobrze rozwiniętej sieci transportowej. Funkcje metropolitarne są pełnione przez cały ten obszar, a nie tylko przez miasto, które go tworzy. Funkcje te są zatem zlokalizowane w różnych jego częściach, a nie tylko w granicach samego miasta.

Metropolizacja przestrzeni wiąże się nierozzerwalnie z rozwojem metropolii, które z kolei kształtują obszar metropolitalny. Według M. Castellsa [1998] metropolia odgrywa tu dominującą rolę ośrodka dynamiki gospodarczej, technologicznej i kulturalnej zarówno w regionie, jak i w skali europejskiej. Metropolie są wielkimi miastami skupiającymi światowy potencjał: gospodarczy, finansowy i naukowy, są siedzibą mediów oraz organizacji społecznych (kulturalnych, sportowych itp.) o dużej skali oddziaływania.

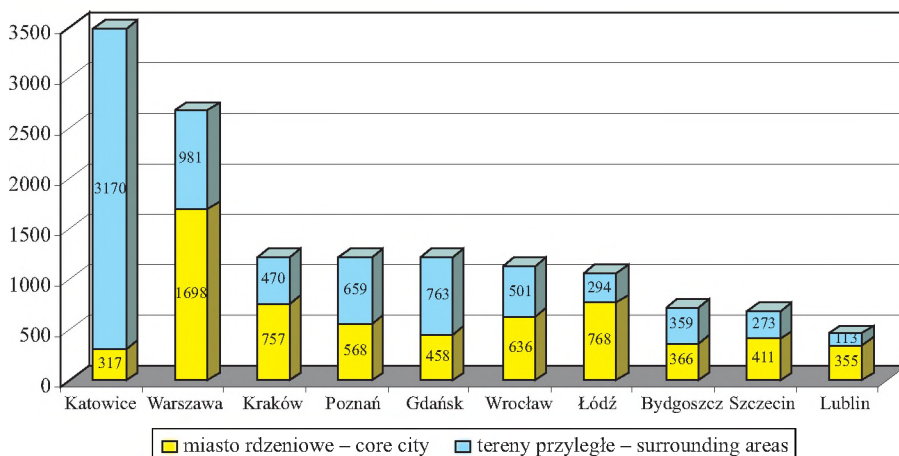
Metropolie stają się obecnie główną bazą powiązań organizacji przedsiębiorstw, ponieważ następuje relokacja produkcji. Przejmują nadrzędne (kierownicze) funkcje w zarządzaniu gospodarką w skali ponadnarodowej. Znamienna jest również duża innowacyjność zlokalizowanych w nich przedsiębiorstw i wysoki poziom realizowanych usług. Metropolie są włączone w międzynarodowy układ powiązań, współpracy i zależności w formie sieci miast pełniących funkcje metropolitalne. B. Jałowicki [2002] określa je jako aglomeracje miejskie liczące co najmniej 0,5 mln mieszkańców. Ten sam autor dodaje za M. Bassardem [1997] jeszcze trzy inne cechy metropolii:

- doskonałość usług, instytucji i wyposażenia,
- potencjał innowacyjny w zakresie technicznym, ekonomicznym, społecznym, politycznym i kulturalnym,
- wyjątkowość i specyfikę miejsca.

METROPOLIE W POLSCE

Przedstawione definicje określenia metropolii zawierają zarówno aspekt ilościowy, jak i jakościowy. Biorąc pod uwagę powyższe kryteria, można stwierdzić, że właściwie żadne polskie miasto nie spełnia wszystkich tych warunków. Polska dopiero od 1990 roku została włączona w obieg gospodarki światowej, dlatego procesy metropolizacji i związane z nimi przekształcenia związków między miastem a regionem są w naszym kraju znacznie opóźnione. Są one jednak coraz wyraźniej zauważalne. Najlepszym przykładem jest Warszawa – jako miasto stołeczne. W procesie tym uczestniczą również inne większe ośrodki w kraju, które swój sukces wiążą w znacznej mierze z umiędzynarodowieniem funkcji i potencjału gospodarczo-kulturowego [por. Komorowski 2000].

Czy zatem wprowadzenie do terminologii nauk przestrzennych i planistycznych pojęcia metropolii w odniesieniu do największych polskich miast jest właściwe? Przyjmując założenie, że metropolizacja jest związana ze zdobywaniem przewagi określonego miasta nad innym w obrębie jakiegoś terytorium można wnioskować, że istnieje hierarchiczna struktura metropolii. Hierarchia metropolii występuje zarówno na poziomie globalnym i kontynentalnym, jak i krajowym oraz regionalnym. Polskie miasta mają jedynie charakter metropolii krajowych lub regionalnych, ponieważ sieć osadnicza Polski jest względnie zrównoważona – nie występuje zjawisko dużej koncentracji ludności w stolicy (jak np. na Węgrzech czy w Austrii). W sieci osadniczej naszego kraju wyraźnie dominującym miastem o randze krajowej jest stolica. Występuje też kilkanaście miast będących lepiej lub gorzej wykształconymi ośrodkami regionalnymi o różnej randze mierzonej potencjałem ludnościowym czy gospodarczym.

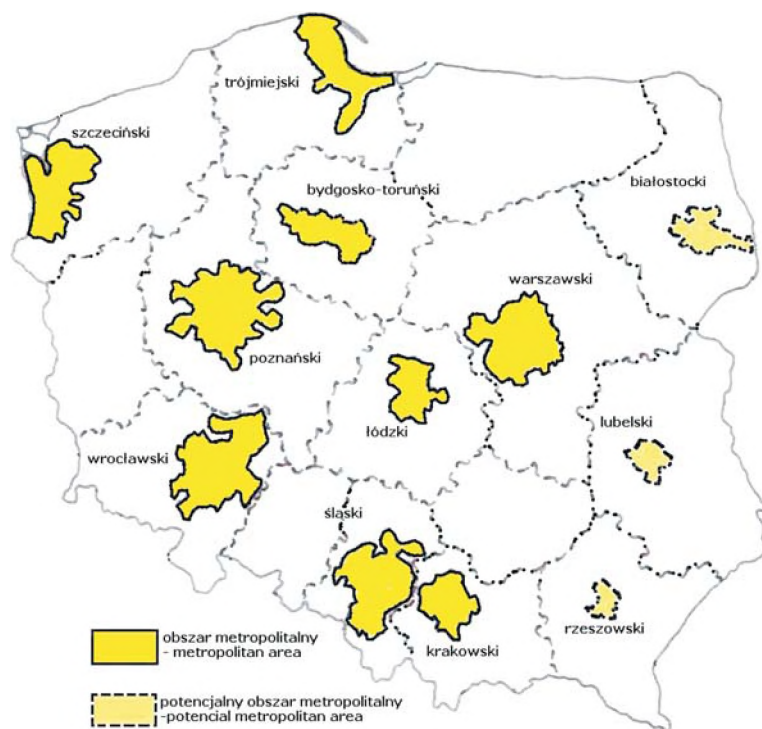

Rys. 3. Ludność obszaru metropolitalnego ogółem i miasta rdzeniowego [na podstawie GUS], w tysiącach

Fig. 3. Population of metropolitan area and core city [on basis GUS], in thousands

Według Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [2003] ośrodkiem obszaru metropolitalnego jest „wielkie miasto”. Spełnienie tego warunku należy rozciągnąć na cały obszar metropolitalny, który powinien mieć odpowiednią wielkość określoną liczbą mieszkańców. W związku z tym warunkiem liczbę tę określono dla potrzeb koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju [2001] na 500 tys. mieszkańców obszaru metropolitalnego. W Polsce jest 10 miast, które w granicach administracyjnych przekroczyły 300 tys. mieszkańców, a łącznie z obszarem metropolitalnym przekroczyły 500 tys. mieszkańców. Są to: Warszawa, Łódź, Kraków, Wrocław, Poznań, Gdańsk, Szczecin, Bydgoszcz, Lublin i Katowice (rys. 3). Jednak pojęcie „metropolia” powinno się odnosić nie tyle do miast największych, ile do tych ośrodków, które są najważniejsze pod względem pełnionych funkcji.

Pomiędzy poszczególnymi miastami istnieją wyraźne różnice w stopniu rozwoju funkcji metropolitalnych. Funkcje te należy ogólnie rozumieć przede wszystkim jako: 1) działalność o charakterze egzogenicznym i zasięgu co najmniej regionalnym wraz z powiązaniem z innymi metropoliami; 2) działalność opartą na znacznym potencjale ekonomicznym (liczne siedziby i filie zagranicznych przedsiębiorstw, banków), w tym dobrze rozwiniętym sektorze usług wyższego rzędu (finanse, ubezpieczenia, usługi prawne, konsultingowe, administracja gospodarcza, instytucje naukowe itp.). Miasto powinno również posiadać: potencjał innowacyjny, funkcje centralne wysokiego rzędu, dużą dostępność transportową i komunikacyjną („infostруктурę”) oraz organizować regularne międzynarodowe spotkania (kongresy, wystawy, targi, imprezy sportowe itp.).

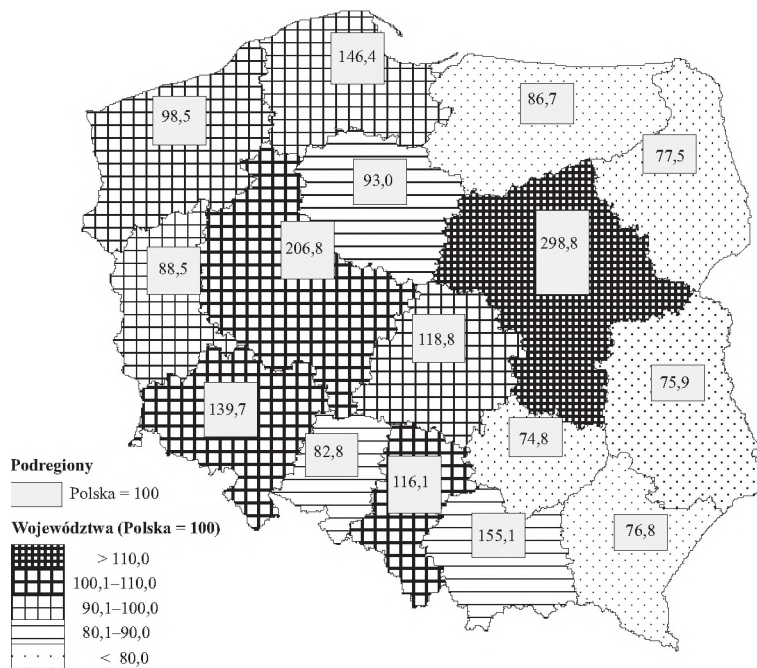
Rys. 4. Istniejące i potencjalne obszary metropolitalne [Zaktualizowana koncepcja... 2005]

Fig. 4. Current and potential metropolitan areas [Zaktualizowana koncepcja... 2005]

Biorąc pod uwagę ustalenia zawarte w Zaktualizowanej koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju [2005] można wyróżnić w Polsce 9 obszarów metropolitalnych, tzn. dużych miast, które wraz z otaczającymi je wysoko rozwiniętymi i szybko rozwijającymi się gminami łącznie zamieszkuje co najmniej 0,5 mln ludzi. Są to obszary metropolitalne: bydgosko-toruński, krakowski, łódzki, poznański, szczeciński, śląski, trójmiejski, warszawski i wrocławski (rys. 4). Wyróżnione obszary (poza warszawskim) kryteria jakościowe spełniają nie w pełni. Relatywnie najwięcej cech metropolitalnych mają obszary: krakowski, poznański i wrocławski; nieco mniej – trójmiejski. Pozostałe obszary metropolitalne kryteria jakościowe spełniają w słabszym stopniu. Na terenie wschodniej Polski, gdzie jest wyraźny brak sieci miast, wyróżniono 3 tereny jako potencjalne obszary metropolitalne (białostocki, rzeszowski i lubelski). Zadecydowały o tym przyszłe możliwości rozwoju miast będących głównymi ośrodkami tych obszarów.

Na podstawie wyróżnionych wyżej obszarów metropolitalnych oraz opierając się na istniejących w literaturze opracowaniach [Jałowicki 2000, 2002; Kukliński, Kołodziej-ski, Markowski, Dziemianowicz 2000] można stwierdzić, że miastami określanymi najczęściej jako metropolie w Polsce są obok Warszawy – posiadającej najlepiej rozwinięte funkcje metropolitalne – Poznań, Kraków, Wrocław, Trójmiasto, w mniejszym stopniu także Łódź. Dość szczególne miejsce w sieci miast Polski zajmują Katowice, które wraz

z kilkunastoma ośrodkami tworzą konurbację śląską. Jest to rodzaj „grona miast”, ale bez funkcjonalnej spójności, o czym świadczy słaby stopień zaawansowania współpracy między miastami w zakresie zagospodarowania przestrzennego, zarządzania i gospodarki komunalnej oraz słabe powiązania transportowe⁴. Konurbacja śląska jest uważana za schyłkowy obszar przemysłowy (z dominacją górnictwa, hutnictwa, przemysłu ciężkiego, tradycyjnej chemii) o znacznym skażeniu środowiska i dewastacji krajobrazu [Jalowiecki 2002]. Choćby te cechy sprawiają, że Katowice nie mogą pretendować do miana metropolii.

Rys. 5. Wartość PKB na 1 mieszkańca w 2005 roku według województw (NTS 2) i wybranych subregionów metropolitalnych (NTS 3) [na podstawie GUS]

Fig. 5. GDP per capita in 2005 in voivodeships (NUTS 2) and in particular metropolitan subregions (NUTS 3) [on basis GUS]

Jak wynika z analizy rysunku 5 – przedstawiającej wartości PKB na 1 mieszkańca (wzrost województw NTS 2 i podregionów NTS 3 – obszarów metropolitalnych) przeciętnie wyższe wskaźniki osiągają województwa, na których obszarze znajdują się metropolie. Warszawa, a także Poznań, Kraków, Trójmiasto i Wrocław osiągają na tle kraju najwyższy

⁴ Warunkiem uznania „grona miast” (sieci) za teren o funkcji metropolitalnej jest jego funkcjonalna spójność oparta na współpracy i silnych powiązaniach, a nie jak w przypadku konurbacji śląskiej na konkurencji. Klasycznym przykładem tego typu powiązań jest sieć miast w Holandii – Randstad. Tworzą ją m.in.: Amsterdam, Breda, Delft, Haarlem, Rotterdam, Utrecht.

poziom PKB. Ich udział w tworzeniu PKB w województwie jest również relatywnie najwyższy. Z jednej strony oznacza to polaryzację procesów rozwoju w regionach, z drugiej zaś wskazuje, że rozwój metropolii ma bardzo duży wpływ na procesy zachodzące w województwach. Sądzić należy, iż rozwój odbywa się kosztem otoczenia leżącego poza strefą metropolitalną. Potwierdza to ogólną tezę o dominującej roli metropolii jako najważniejszego ośrodka dynamiki gospodarczej, technologicznej, a także kulturowej w regionie – także w Polsce. Wśród wyróżnionych wcześniej 6 miast najsilniej rozwinięty potencjał metropolitalny posiada Warszawa. Na tle pozostałych miast polskich wyróżnia się nie tylko największymi zasobami ludności w mieście i regionie, ale również licznymi cechami o charakterze jakościowym – choć niekiedy tylko w formie związkowej (m.in. międzynarodowa siła robocza, siedziby międzynarodowych instytucji i firm, połączenia komunikacji międzynarodowej czy międzynarodowe imprezy o dużej randze). Pozostałe miasta, szczególnie Poznań, Kraków i Wrocław, dzięki dobrze rozwiniętym takim cechom, jak: potencjał ludnościowy, aktywność zawodowa ludności, zasoby wykwalifikowanej siły roboczej, znaczący potencjał naukowy i edukacyjny (w przypadku Krakowa o długich tradycjach, a w przypadku Wrocławia o bogatych tradycjach), znaczący i dynamiczny napływ inwestorów zagranicznych, mają również szansę na dalszy rozwój funkcji metropolitalnej. W przypadku każdego z tych miast istotne są również cechy specyficzne dla nich. Dla Poznania są to np. tradycje kontaktów międzynarodowych (rozwinięte m.in. przez Międzynarodowe Targi Poznańskie), korzystne położenie i dostępność komunikacyjna miasta. Dla Krakowa – specyficzny klimat i urok miasta oraz unikatowe wartości kulturowe. W przypadku Wrocławia – bliskość granicy zachodniej i dobra dostępność komunikacyjna oraz piękno i atrakcyjność turystyczna miasta.

PODSUMOWANIE

Należy stwierdzić, że mimo dużego zapóźnienia cywilizacyjnego i znacznej degradacji przestrzeni miejskiej szansę na przyspieszony rozwój metropolitalny, oprócz Warszawy, ma 3 do 5 polskich metropolii (choć w różnym stopniu). Szansę tę zwiększy również uczestnictwo opisywanych miast w organizowanych przez Polskę i Ukrainę Mistrzostwach Europy w Piłce Nożnej – EURO 2012. Rozwój tych miast może stać się istotnym środkiem realizacji celów polityki regionalnej kraju, a zarazem jej celem pośrednim. Jednym z nich jest wspieranie niektórych aspektów rozwoju dużych miast (metropolii) oraz obszarów metropolitalnych w wypełnianiu ich funkcji o znaczeniu subregionalnym i regionalnym (egzogennych). Ma ono polegać na popieraniu rozwiązań instytucjonalnych (zarządzania) oraz inwestycji w zakresie infrastruktury, odnowy miejskiej i mieszkalnictwa, poprawy warunków lokalizacyjnych przedsiębiorstw (szczególnie innowacyjnych) podejmowanych wspólnie przez samorząd wojewódzki i samorządy gminne. Celowe wydaje się również upodmiotowienie obszarów metropolii. Umożliwiłoby to wspieranie pozytywnych skutków procesu metropolizacji, swobodniejsze zarządzanie i lepszą koordynację ich rozwoju (zwłaszcza w obszarze konurbacji śląskiej, gdzie narastanie konfliktów jest wyraźnie zauważalne). Przyczyniłoby się to także do wzmoc-

nienia konkurencyjności obszarów metropolitarnych, wyznaczenia zasad ładu funkcjonalno-przestrzennego dla tego obszaru czy stworzenia spójnej strategii rozwoju.

PIŚMIENNICTWO

- Bassard M., 1997. *Metropolisation et inegalites sociales*. Presses polytechniques et universitaires romandes Lousanne.
- Castells M., 1998. *The Information Age: Economy, Society and Culture – The Rise of Network Society*. T. 2. Blackwell Oxford.
- Gorzela G., Jałowiecki B., 2000. Konkurencyjność regionów. *Studia Regionalne i Lokalne* 1, 7–24.
- Jałowiecki B., 1999. *Metropolie*. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku Białystok.
- Jałowiecki B., 2000. *Spoleczna przestrzeń metropolii*. Wydawnictwo „Scholar” Warszawa.
- Jałowiecki B., 2002. *Zarządzanie rozwojem aglomeracji miejskich*. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku Białystok.
- Komorowski J., 2000. Współczesne uwarunkowania gospodarczo-przestrzenne internacjonalizacji miast polskich. *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Poznaniu*. Seria II. Z. 157.
- Konceptja przestrzennego zagospodarowania kraju. 2001 (*Monitor Polski* 2001, nr 26, poz. 432).
- Kukliński A., Kołodziejki J., Markowski T., Dziemianowicz W. (red.), 2000. *Globalizacja polskich metropolii*. EUROREG Warszawa.
- Kunzman K., 1998. *World City Region in Europe: Structural change and future challenges*. [W:] F. Lo, Y. Yeung (red.). *Globalisation and the World Large Cities*. UN University Press Tokyo–New York.
- Markowski T., Marszał T., 2006. *Metropolie, obszary metropolitarne, metropolizacja*. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN Warszawa.
- Parysek J., Adamczak Z., Grobelny R., 1993. Zurbanizowanie świata. *Czasopismo Geograficzne* 1(64), 25–42.
- Sassen S., 1991. *The global city*. Princeton University Press Princetown.
- Śmętowski M., 2001. Nowe relacje między metropolią i regionem w gospodarce informacyjnej. *Studia Regionalne i Lokalne* 4(7), 83–101.
- Sokolowski D., 1999. Zróżnicowanie zbioru małych miast i większych osiedli wiejskich w Polsce w ujęciu koncepcji kontinuum wiejsko-miejskiego. Uniwersytet M. Kopernika w Toruniu Toruń.
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku (DzU 2003, nr 164, poz. 1587).
- Zaktualizowana koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju. 2005. Rządowe Centrum Studiów Strategicznych Warszawa.
- Ziółkowski J., 1965. *Urbanizacja, miasto, osiedle*. PWN Warszawa.

THE PROCESSES OF URBANIZATION AND METROPOLIES' DEVELOPMENT IN POLAND

Abstract. Urbanization is a complex process undergoing in towns and also involving their surrounding areas. It concerns various aspects of economic and social life as well as town planning issues. Modern conversions of urban space have changed the relations between cities and their immediate surroundings. Economic development and globalization process

made large cities enter a new phase of urbanization i.e. the metropolisation phase. In Poland, only several years after it has joined the world economy circulation, the processes of metropolisation and the increase of metropolitan functions can also be perceived. Apart from Warsaw only 3–5 Polish cities have the chances of different degree for faster metropolitan development.

Key words: urbanization, metropolis, metropolisation, metropolitan functions, city network

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 30.01.2008